

Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj

Titlovi su niz tekstualnih poruka koje se na nekoliko sekunda pojavljuju na ekranu i tako omogućuju praćenje audiovizualnog sadržaja koji bi inače bio nedostupan ili nerazumljiv određenoj publici.

Sažimanje sadržaja, takozvana prilagodba ili adaptacija, ključan je aspekt prevođenja u titlove zato što omogućuju gledatelju da prati audiovizualni sadržaj filma umjesto da čita previše teksta. U AV prevođenju čitljivost rečenica i vrijeme trajanja titla na ekranu važniji su od toga da se prevede svaka riječ ili detalj.

Smjernice koje navodimo svojstvene su audiovizualnoj prevodilačkoj tradiciji u Hrvatskoj.

A - Jezični aspekt

Gramatika i pravopis

Jezik u titlu mora biti gramatički i pravopisno točan, osim ako specifičnosti stila audiovizualnog sadržaja ne zahtijevaju odmake od hrvatskog standardnog jezika i/ili preporuka.

Idiomi

Titlovi moraju biti napisani idiomatski točnim jezikom koji odgovara stilu AV sadržaja i ciljnoj publici, a to uključuje i žargonizme, psovke, jezične figure i sličan stilski obilježen sadržaj. Posuđenice iz jezika izvornika mogu se rabiti ako su udomaćene u hrvatskom (primjerice: kul, šik i sl.) Psovke u titlu upotrebljavamo u skladu ne samo sa stilom AV sadržaja, nego i sa zahtjevima naručitelja.

Dijalog

Kada titl prenosi razgovor dvoje ili više ljudi, ispred prvog govornika ne stavlja se crtica, a ispred svakog idućeg stavlja se crtica bez razmaka. Preporučuje se ne stavlјati previše govornika u isti titl.

Duljina prevedene rečenice u titlovima

Preporučuje se ne rastezati dugačku rečenicu kroz nekoliko titlova nego upotreblјavati kraće rečenice kako bi titl počinјao velikim slovom, a završavao točkom. Naravno, to katkad nije moguće zbog specifične strukture AV sadržaja.

Kurziv

Kurziv treba upotrebljavati što manje da ne zbunjuje gledatelja koji već dobiva slušne i vidne informacije s filma, a obično kurziviramo sljedeće:

- imena tvrtki, hotela, automobila, filmova, knjiga, albuma, serija, tekstove pjesama/songova, odlomke iz književnih djela
- citate i upravni govor
- komentar naratora, osim ako je većina emisije u naraciji. I ovdje je vrlo važna prevoditeljeva procjena. Naprimjer, ako sadržaj naratorova teksta uključuje brojna imena filmova, knjiga, hotela, citata itd., bolje je ne kurzivirati naratora.
- govornika koji nije na ekranu (glas iz telefona, razglasa, lik izvan kadra i sl.). To pravilo ne vrijedi kod brzih izmjena kadrova (npr. telefonski sugovornik koji je malo u kadru, malo ne), kao i za slučajeve kad lik koji je maloprije bio u kadru izađe iz kadra (zamakne iza vrata, ode npr. u kupaonicu ili se kamera jednostavno preseli na neki drugi predmet u kadru) jer bi se tada kurziviralo pola rečenice.
- naglašavanje pojedine riječi
- prijevod pisanih poruka koje se pojavljuju na ekranu. U takvom slučaju prevodi se samo dio poruke koji je nužan za razumijevanje konteksta.

Prijevod

Dobar prijevod ne podrazumijeva samo prenošenje značenja onog što se govori na ekranu nego bi također trebao odražavati stil i ton. Prednost se daje standardnim izrazima i riječima, a ne posuđenicama, ali i to je ovisno o stilu AV sadržaja. Uz to što je vjeran, dobar prijevod AV sadržaja je i nenametljiv i omogućuje gledatelju praćenje radnje na ekranu, a ne privlači pozornost na sebe.

Prevodi se onaj sadržaj audiovizualnog zapisa koji je relevantan za razumijevanje. Naprimjer, ako su posrijedi pjesme/songovi, njihov tekst prevodi se samo ako se odnosi na radnju.

Terminologija

U emisijama koje sadrže tehničku terminologiju AV prevoditelj dužan je upotrijebiti točne tehničke termine. Termini koji su specifični za seriju moraju biti prevedeni dosljedno, dakle, u svim epizodama isto.

Točnost terminologije također podrazumijeva provjeru pisanja stranih imena, naziva mjesta, transkripciju nelatiničnih pisama i abeceda te preračunavanje mjera i ispisivanje brojeva koji označavaju količine, datume, dužine itd.

Drugi strani jezik u prijevodu

Kad se pojavljuje drugi strani jezik u filmskom sadržaju koji prevodimo, stavljamo ga u zagrade samo u slučaju kad likovi koji u filmu govore većinskim jezikom ne razumiju govornika drugog stranog jezika, a prijevod je potreban za razumijevanje filma. (Takve su replike obično titlane u slici izvornog materijala ili prevedene u izvornoj dijalog-listi.) Naprimjer, ako likovi prijeđu na drugi jezik (dva američka gangstera koji s engleskog prijeđu na talijanski), talijanski *ne treba* stavljati u zagradu. Ako se u filmu upotrebljava malo jedan, a malo drugi jezik, ono što se podrazumijeva kao drugi strani jezik u prijevodu nije potrebno stavljati u zagrade zato što gledatelj razliku može čuti sam u zvučnom zapisu.

B - Tehnički aspekt

Vrijeme zadržavanja titla na ekranu

Titl mora biti na ekranu dovoljno dugo kako bi gledatelj mogao pročitati tekst i istovremeno pratiti audiovizualni sadržaj. Glavno je pravilo da bi jednoredni titl trebao stajati na ekranu najmanje dvije i pol sekunde, a dvoredni najmanje četiri do pet. Trajanje titla dulje je u dječjim emisijama.

Preporučeno minimalno trajanje titla je 2 sekunde za vrlo kratke titlove, a maksimalno 7 sekunda, ovisno o kompleksnosti teksta i ciljnoj publici.

Tajmkodiranje

Titl bi se trebao pojaviti istog trenutka kad počne govor.

Jedan titl ne bi se trebao protezati preko dvije scene, ali u slučaju kratkih scena i ako su one smisljeno povezane, može se dopustiti prelazak titla u novi kadar kako bi gledatelj stigao pročitati tekst titla.

U Hrvatskoj nije uvriježeno prekidati trajanje titla s promjenom kadra.

Razmak između dva uzastopna titla trebao bi biti najmanje dvije ili tri prazne sličice (framea) zbog lakšeg praćenja.

Položaj

Titlovi se stavljaju u sredinu donjeg dijela ekrana.

Potpisi u dokumentarcima pojavljuju se iznad titlova koji prate govor govornika, i to s lijeve ili s desne strane, ovisno o tome kako se govornik pojavljuje na ekranu. Titlovi i potpisi smiju prekriti tekst na ekranu, ali to varira prema zahtjevima naručitelja. U tom slučaju tekst titla može se pisati masnim slovima kako bi bio čitkiji. U potpisu se prevodi samo nužno, s idejom da gledatelj stigne pročitati i potpis i titl u kojem je prijevod govora. Za potpis se preporučuje uporaba manjih slova kako bi što veći dio ekrana ostao vidljiv. Potpisi ne smiju prekrivati lice govornika.

Čitljivost

U Hrvatskoj se obično rabe bijela slova na prozirnoj sivoj podlozi.

Dioba titlova

Gramatičke cjeline ne smiju se razlamati na dva titla. Kad se jedna rečenica proteže u nekoliko titlova, novi titl mora počinjati smislenom gramatičkom cjelinom ili novom zavisnom rečenicom.

Neispravno:

Išao sam na poštu platiti

račune, podići paket i kupiti
bon za mobitel.

Ispravno:

Išao sam na poštu platiti račune,

podići paket
i kupiti bon za mobitel.

U dvorednom titlu, gornji bi titl trebao biti kraći od donjega.

U dvorednom titlu gornji i donji red treba razlamati tako da se ne razbiju smislene cjeline teksta (naprimjer, da zajedno ostaju *gđa* i *Smith* ili simbol zajedno s brojkom, npr. 150 \$) kad god je to moguće.